

~~30937~~
Я. ВІЛЬШЕНКО.

Вифлеєтська Зоря

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕН У 3 ДІЯХ
з 2 ІНТЕРМЕДІЯМИ.

ЛЬВІВ, 1922.
ПАКЛАДОМ МИХАЙЛА ТАРАНЬКА.

Видання „Світа Дитини“:

А) Дитяча Бібліотека:

1. Оскар Уайльд: „Зоряний Хлопчина“.
2. Вільгельм Буш: „Максим і Марко“.
3. О. Білоусенко: „Пригоди Вовка-Неситого“.
4. Вільгельм Буш: „Нечемне вороння“.
5. Я. Вільшенко: „Чорнокнижник із Чорногори“.
6. Я. Вільшенко: „Червона Шапочка“.
7. Антін Лотоцький: „Вільгельм Тель“.
8. Фільгеленес: „За вітчину“.
9. Микола Ваврисевич: „Лісова казка“.
10. Грація Товпліс: „Дарунки Русалок“.
11. Я. Вільшенко: „Коник Стрибунець“.
12. Леся Верховинка: „Іменини Влодка“.
13. Осип Маковей: „Пригоди Горобчика“.
14. Клявдія Лукашевич: „Бунт Ляльок“.
15. Володимир Хронович: „Пригоди Лиса-Панаса і його жінки Мотрі“, з образками О. Кульчицької.
16. Василь Софронів: „Печери“.
17. М. Денисенко: „Наша Січ - Мати“.
18. Софія Куликівна: „Алі-Баба і 40 розбійників“.
19. Марія Штелігівна: „За склянною стіною“.
20. Я. Вільшенко: „Гостина св. Миколая“, сценічна картина в 1 дії.
21. Ю. Ігорків: „Сирота“, сценіч. карт. в одній дії.
22. Гугу: „Добре серце“, оповідання з 6 обр.

В приготуванні:

23. Володимир Островський: „Соняшник“, сценічна картина на 3 дії.
24. Марія Веріго: „Волове Очко“, прегарне оповідання з 14 образками Ол. Кульчицької.
25. Слава Яремова: „Жертвенні вогні“. (Нариси й оповідання з великої війни).

06-10 30937
Я. ВІЛЬШЕНКО.

Вифлеєтська Зоря

1611
УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП У 3 ДІЯХ,
з 2 ІНТЕРМЕДІЯМИ.

ЛЬВІВ, 1932.
НАКЛАДОМ МИХАЙЛА ТАРАШКА.

ЮРІЙ ТИСОВСЬКИЙ:

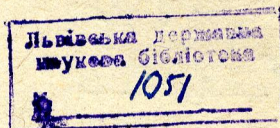
WS/24u/5-660

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00533981 (Т)

Право перетруту законно застережене.

Друкарня Ставропігійського Інституту у Львові.

ДІЄВІ ОСОБИ У ВЕРТЕПІ :

Ірод — цар Юдеї.

Начальник охрани (Діавол).

Начальний вожд.

Начальник палатової сторожі.

Рахиль.

Смерть з косою.

Ангел.

Старий пастух — ватаг.

Перший

Другий

Третій

Четвертий

Пятий

пастухи.

Анниця, молода дівчина.

Пречиста Діва Марія.

Св. Йосиф Обручник.

Св. Михайло-Архистратиг.

Володимир Великий.

Ярослав Осмомисл.

Богдан Хмельницький.

Петро, береза.

Онуфрій, скрипник.

Юра, трембігаш.

Ілаш

Ігнат

Данило

плесаки.

Микола, дзвонар.

Гринько, кінь,

Малий хлопчик.

Мала дівчинка.

Дівчинка сирітка.

ДІЄВІ ОСОБИ В ІНТЕРМЕДІЯХ:

Дурний Стецько.

Глупі Мацюсь.

Жидок Іцко.

Козак з Запоріжжа.

Козак Семен.

Шляхтич.

Іван Іванович.

Василь — У. С. С.

ДІЄВІ ОСОБИ В ЗВІРНИХ СЦЕНАХ:

Пастухи-колядники. Хор Ангелів. Селяни. Міщани. Робітники.

Інтелігенція світська й духовна. Жіноцтво. Діти. Пластун.

Княжі дружинники. У. С. С. та Січові Стрільці. Козаки.

Січовики. Вязні. Інтерновані.

Річ діється в Навечеріє Різдва Христового:

Картина I. — на напій славній Верховині.

Картина II. — в палаті царя Ірода.

Картина III. — у вертепі, перед маленьким Ісусиком.

І. Ангел пастирям мовив.

Ясна зоряна ніч. Гірська околиця. На переді стоїть хата. Перед нею горить ватра, а вокруг неї сидить гурт пастухів. Між ними старий дідусь, їх ватаг. У хаті, в одному куті, биста-нова звичайна. Є скриня, постіль і лави. В глибині хати селять інші пастухи. Довкола хати, в наборзі склевних наметиках, сплять подорожні різного віку й полу, а багато спить таки так під голим небом.

Перший пастух:

Так вже дуже хочу спати,
Так до сну клелятьс я очі!

Другий пастух:

Ну, й не диво, пане брате,
Вже не спиш мабуть три ночі!

Перший пастух:

Так, три ночі раз по разу!
І три дні по зворах броджу,
Але вуйка сю проказу
Я таки в кінці доходжу!

Третій пастух:

Дивний ти собі, Василю,
Так на вуйка ти завзявся,
А він десь безпечний в гиллю,
В своїй гаврі заховався. — —
Не дурний іти в кошару,
Де заледво втік од смерти!
Знає, що доставби кару,
А і він не хоче вмерти.

Перший пастух:

Ні, як я вже завізьмуся,
То вже мушу доконати!
Ось я тут тобі кленуся,
Що я вуйка буду мати!
Десять він овець, проклятий,
Виніс з моєї отари
І я мав би дарувати!?
О ні! Не мине він кари!

Старий пастух:

Дивний ти, Василю брате!
Дивний ти тай дивні всі ми!
Вдалося вівцю узяти
Вуйкови й вже страшно злі ми.
Вже йому ми не даруєм,
Гонимо його завзято,
Поки його не сполюєм,
Не дамо йому відплати.
А про те й не подумаєм,
Кілько то вуйків двоногих
В світі Божому буяє,
Слабших кривдить та убогих!
Ми спокійно кривду зносим,
Наче так і бути мусить —
Що найбільше — ласки просим,
Як вже нас занадто дусить.
Най здійме з нас і сорочку,
Тут одплати не шукаєм,
Хіба сплачемо в куточку,
На злу долю нарікаєм.
Що ведмідь? Сеж німина є!
Чи він тее розуміє,
Що як овечку спіймає,
Що комусь він кривду діє?
Тай із збитків він не зброїть,

Лиш про те, щоб жити, дбає,
А як голод заспокоїть,
Вже про здобич не думає...

Третій пастух:

Правду кажете Степане!
Повідають здавна люде,
Що звір більше не дістане,
Лиш що Бог йому присудить.
Кажуть, в році ніч така є,
Сходить Бог на землю з неба,
Та звірам всім розділяє,
Де кому що взяти треба:
„Вовче, ти візьмеш лошатко,
Лис три курки най спіймає,
А ведмідь — овечок п'ятку!“
Всім так Бог попризначає.
Більше й іншого не візьме
Звір, лиш те, що взяти має,
Тож гріхом, коли хто пімсти
На звірах за те шукає?

Старий пастух:

Може сьому й правда буде,
Що нам Юра повідає,
Коли щось говорять люде,
Якась правда в тім буває.
Та все слід нам пам'ятати:
Чи в селі, чи в полонині
Встережешся від звіряти
В ніч чи в день — в кожній годині.
Та від тих двоногих, брате,
Ти не в силі встерегтися,
Тії вміють тебе взяти,
Хоч ти як не бережися!
Кривдою вони зростають,
Тільки кривда їх нажива,

Тай із кривди скрізь збирають
 В нашім світі буйні жнива.
 Я старий, бував у світі
 Тай багато в світі бачив:
 Всюди кривда сяє в цвіті,
 Всюди правда тільки плаче!
 Всюди кривда бенкетує,
 А та правда у порога
 Вбогих хат хіба ночує
 Та хіба в самого Бога.

Третій пастух:

Я про те і казку знаю!
 Чув давно іще від неньки
 И зовсім добре памятаю,
 Хоч ще був тоді маленький.

Перший пастух:

Розкажи сю казку, брате,
 Може сон з очей прожене,
 Бо готов я тут заспати
 И вуйко знов втече від мене!

Третій пастух:

Кажуть, було се в давню давнину:
 Заложилися Правда й Неправда,
 Хто з них світ перейде здовж-поперек,
 Хто перейде та назад поверне
 І здоровий і цілий, як вийшов,
 Кого люде до себе пригорнуть,
 А кого проженуть геть од себе.
 А котру з них люде щиро приймуть,
 Ся потому царювати буде,
 Буде всюди панувати в світі,
 Світом правити буде всесильно.
 І пустилася Правда на право,
 А Неправда пустилась на ліво.
 І де прийде Правда, заговорить,

Щирим словом все зло відкриває.
 Всюди люди її не приймають,
 Всюди люде її проганяють,
 А вкінєць таки її побили.
 А Неправда лестними словами
 Скрізь лоскоче людські захотіння:
 „Все те добре, що для вас принадне!“
 Всюди людям так вона говорить.
 Всюди люде Неправду приймають,
 Всюди люде її пригортають.
 І зійшлися знов Правда й Неправда
 І всю правду Правда розказала.
 І як була між ними умова
 Взяла владу Неправда над світом,
 Ще і Правді виколювала очи,
 Щоб у пітьмі правої дороги
 Все шукала та знайти не вміла.
 І царює Неправда над світом
 І царює й буде царювати,
 Аж явиться на світ наш Месія
 Та Неправду з світа геть прожене.
 Він принесе цілющую воду
 Тай проміє Правді сліпі очи
 І прозрить вона й дорогу найде.
 И тільки Правда буде царювати,
 Тільки Правда і Любов і Згода,
 Бо не буде ні раба, ні пана,
 Тільки люде, ближні, тільки браття —
 Так то буде, та коли те буде,
 Чи ми сього іще доживемо?!

Старий пастух:

Так і книжники говорять,
 А вони те знають,
 Бо святії усі книги,
 Пророків читають.

За гріх Адама тай Еви,
 Що згрішили в раю,
 Тепер то ми караємся,
 Терпимо без краю.
 І будемо так каратись
 Поки не явиться
 Той Месія. Аж тоді то
 Ввесь світ обновиться.
 І засяде знову Правда
 На світлім престолі
 І не буде в світі більше
 Кривди та неволі.
 Та коли те все ще буде
 Господь святий знає,
 Він і знає, чом так довго
 Нас усіх карає!

Четвертий пастух:

Ходять, ходять глухі вісти
 Проміж бідні люде,
 Що нове Месії царство
 Скоро уже буде.
 Що той Ірод, цар той лютий,
 З престола звалиться,
 Як лиш Правди та Любови
 Месія зявиться.

Другий пастух:

Може, може Бог поможе
 Тай Правда настане
 І не будуть катувати
 Нас люті тиране.
 Та тимчасом ще Неправда
 У світі панує
 І усюди бідний нарід
 Стогне та горює.
 Хоч би і тії нещасні, *(показує на сплячих)*

Що осьтам поснули,
Що чогось з сторін далеких
Аж сюди прибули.

Третій пастух:

А і справді! Чого вони
Такий світ манджають,
Чого аж сюди прибули,
Чого тут шукають?

Старий пастух:

Та нічого не шукають!
Чиж ви не чували,
Що сам цісар видав приказ,
Щоби поспішали
Кожде в своє рідне місто,
Бо мають списати
Всіх людей, що є в цісарстві,
Списи в Рим післати.

Третій пастух:

А на віщо йому знати,
Кілько людей має?

Старий пастух:

Чиж я знаю? Він найкрасше
Уже тее знає.
Може наперед вже хоче
Він обрахувати,
Кілько із людей податку,
Може разом мати.

Під кінець розмови появляється на небі велика ясна зоря
з довгою віхою й освічує все ярким сявом).

Пятий пастух (зривається й показує рукою на небо).

Гей, глядіть
Там на схід,
Де лежить
Вифлеєм!

Яке зарево бє!
 Чи то там
 Не горить?

(Усі зриваються на рівні ноги й глядять на небо).

Третій пастух:

Се не зарево пожару,
 Вся ся ясність із небес!
 Найтемнійшу пройшлоб хмару!
 Чудо, чудо всіх чудес!

Другий пастух:

А глядіть,
 На небозвід!
 Там, о там, о там —
 На схід,
 Де лежить Вифлеєм,
 Яка ясна зоря
 Сяє-світить над ним!
 Яка віха при ній
 Злотом сипле на діл!
 Що се, що? Боже мій,
 Чудо, чудо в окіл!

Перший пастух:

Зоря-віха то не втіха,
 Братчики мої для нас!
 Се вже лихо на нас зіха'
 Се страшний ворожить час!
 Кажуть, віха як явиться,
 То війну ворожить все!
 Кров поллється, кров поллється,
 Кажу вам, війна буде!
 Або пошесть на маржину,
 Або помір на людей.
 Се страшну вістить годину,
 Ой не добрий є знак сей?

Що то буде, що то буде?
 Чого то дожили ми?!
 Але слухайте-но, люде!
 Чи не чуєте і ви:
 Наче срібні труби нути,
 Так чарівні звуки ллються!
 І музики й співів лики,
 Мов з небес на землю шлються?

Пятий пастух:

Справді, справді!

Четвертий пастух:

Справді чути!

Перший пастух:

І я чую мов музики,
 Мов надземські пісні нути,
 Мов ангельські дивні лики!

Другий пастух:

Близше все, все голоснійше
 Спів сей розлягається!

Третій пастух:

Небо все щораз яснійше
 И наче отворяється.

Другий пастух:

Гляньте, ясні мов ангели
 Із небес на землю линуть,
 По сих срібних струях шлються,
 Що рікою з неба ринуть.

(Хор ангелів знижується й співає):

*О, слава, слава Богу з висот,
 А мир збідженим на землі,
 Свят, свят Господь, свят Саваот
 В небес невиданій красі!
 Мир добрим людям на землі
 І ласка Божя із висот!*

*В небес невиданій красі,
Свят, свят Господь, свят Саваот!*

Третій пастух:

Страх і жах душу сповняють,
Але й радість і надія
Разом душу огортають,
Вже увесь немов несвій я!

Всі пастухи:

Страх! Страх! Страх! Ах, що то буде?
Чи се добро нам віщує,
Чи кінець вже світа, люде?!
Серце щось велике чує!

(Один із ангелів підходить близько до пастухів).

Ангел:

Не лякайтеся, пастирі,
Убогії люде,
Добру вам несе́м новину,
Радість у вас буде!
В Вифлеємі у вертепі
Месія родився,
Господь ви́шній і предві́чний
З Діви впо́лотився!
В Вифлеє́м всі поспі́шайте
І дари несі́те
Та Месії поклі́н дайте
Там в убо́гій клі́ти!
Не бі́йтеся, наді́йтеся,
Новий час настане —
Мило́сердя вже Госпо́дне
На сві́т грі́шний гляне!
І настане мир на землі
І Пrawdę прибу́де,
Пані́в, ні рабі́в не буде,
Буду́ть тільки лю́де!

Тож в Вифлеєм поспішайте,
 Богу поклоніться,
 Не гайтеся, збирайтеся,
 Досвіта явіться.

(Зникає.)

Старий пастух (коли всі охололи з першого страху.)

Чули, що той ангел ясний
 Голосив нам явно?!

Четвертий пастух:

Чули, чули! Який красний!

Третій пастух:

Як говорив славно!

Другий пастух:

Тепер знаєм, звідки ясність

І зоря огниста:

Породила нам Месію

Діва свята, чиста!

Світ спасений, очищений,

Воля вже настане,

Вже упадуть, вже пропадуть

Лютії тиране.

(Хорп ангелів колядують:)

Христос родився, Бог воплотився,

У Вифлеємській яскині,

В тайні убогій, в нищеті многій

Радіснь велика всім нині!

Ангели співають, честь йому віддають,

Богу і Творцю своєму,

Радій, чоловіче, із Різдва сього,

Христос від аду спасе душ много

І від неволі важкої!

Радійте люде, спасення буде!

Кривда пропадає й неволя,

*В тихі хатини, в бідні родини
Загляне щастя та доля!
І ти, Україно, велика руйно,
Сонця зазнаєш і Волі,
За кров неповинну, сльози проліті,
За рани кривавії, необмиті,
Кривду, терпіння та болі!*

Другий пастух (рівночасно з колядою)
Чудо, чудо!

Пятий пастух:
Чудо, чудо!
Які дивні співів лики,
Народився в Вифлєємі
Нам убогим Спас великий!

Старий пастух:
Чули всі, що казав ангел,
Що маєм робити?

Перший пастух:
Чули — в Вифлєєм велів нам
З поклоном спішити!

Старий пастух:
Тож не гаймося ні хвилі,
Дари заберімо,
Та з поклоном до Месії
В Вифлєєм спішімо.

Четвертий пастух:
Берім дари? Та які
Дари нам узяти?
Срібла, золота не маєм,
Бо ми не багаті!

Старий пастух:
Які дари? Із отари
Візьмем по ягняти
Тай ще дещо, як хто може,

На що кого стати.
 Ти Семене, ти Іване,
 Грицьку й ти Ігнате,
 Ідіть в кошару вибирати
 Найкрасші ягнята.

Другий пастух:

Треба й отсих подорожних
 Із сну побудити
 І їм рад!сну новину
 Усім сповістити!
 Бо й-для них теж народився
 Сей новий Месія,
 Радість бідних і нещасних,
 Втіха та надія!

(Чотири пастухи йдуть у кошару, інші йдуть проміж
 подорожних і будять їх. І пастухи, що спали в хаті будяться).

Пастухи (до подорожних):

Гей, вставайте зі сна!
 Гей, вставайте усі!
 Тепер спать не пора,
 Тепер спати вам гріх!
 Ось на небо глядіть,
 Яка ясна зоря!
 В Вифлеєм всі спішіть,
 Повитати царя!
 Там родивсь Месія,
 Нас убогих усіх!
 Гей, вставайте зі сна,
 Тепер спати вам гріх!

(Подорожні підводяться й здивовані глядять на небо).

Старий пастух (говорить тимчасом):

А ти, Стецьку, останешся
 Берегти кошари,

Ми за тебе віддамо вже
І поклін і дари.

Дурний Стецько :

Візьміть мене зі собою,
Візьміть мене, діду,
И я Месії поклониться
Теж із вами піду.

Старий пастух :

Ні, ти тутки останешся !
Мусить хтось остати.
Требаж череду доглянуть,
До пійла пігнати.
Не великий при отарі
Пожиток із тебе,
Але кажуть: і безрукий
Придасться в потребі,

Другий пастух :

Може ще і ти, Василю,
Хочеш тут зостати,
Щоби вуйка, як загостить,
Могти привитати.

Перший пастух :

Ні, я піду тепер з вами,
Гляну на Месію;
Тепер вуйкови я злого
Нічого не вдію.
Така радість! Най же свято
І для вуйка буде,
Най і звір теж потішиться,
Як радіють люде.

(Виносять пов'язані ягнята).

Старий пастух :

Тепер, братя, всі ставаймо,
Підем з колядою
До маленького Ісуса,

Та не йдім юрбою,
 Але складно тай порядно
 По старім звичаю,
 Най ніхто нас не посудить,
 Що його не знаєм!
 По дорозі ми ще скочим
 Та на Україну,
 Сповістити їй нещасній
 Веселу новину!

Другий пастух:

Та там треба хухать в руки,
 Там зима, морози
 Такі, кажуть, що там людям
 Нераз мерзнуть сльози.

Перший пастух:

Чому сльози? Чи там люде
 Вічно тільки плачуть?

Старий пастух:

Плачуть, плачуть, за сльозами
 І світа не бачуть,
 І ті сльози не дають їм
 Взятися за діло.
 Проти лиха, проти кривди
 Виступити сміло.
 Та тепер і їм вже може
 Та сили прибуде,
 Може радісна новина
 Й їх виведе в люде?
 Тож спішіться, милі братя,
 Усіх вас взиваю,
 Але складно та порядно
 По старім звичаю.

Третій пастух:

Певно, певно, нехай буде
 І ладно і складно.

Пятий пастух:

Та хто буде березою?

Третій пастух:

Виберім громадно!

Старий пастух:

Кому ж бути березою?

Хто звичаї знає?

Пятий пастух:

Лиш Петро усі звичаї

Старі пам'ятає.

Всі пастухи: *(разом)*

Добре, добре! Най нам Петрик
Березою буде!

Він нам сорому не зробить,
Хвалитимуть люде.

(дають йому хрест у руки).

Петро:

Добре, буду березою,

Але уважайте,

Коли мене обібрали,

Усе виповняйте!

Щоб сорому не нанести,

Як колядувати

Підем по всій Україні,

Від хати до хати.

А найбільше в Верховині

Прошу уважати,

Там старину поважають,

Можуть нас прогнати;

Як що так у нас не буде,

Як старина хоче,

Так осміють, що тікай хоч

Геть у світ за очі.

Тай в вертепі у Ісуса

Малого, щоб знати,

Як слід його повітати,
 Заколядувати.
 Ще раз прошу, уважайте
 Добре на все люде,
 А тепер попризначаю,
 Хто чим у нас буде.
 Онуфрій скрипичник буде,
 Юра трембіташем,
 А Ілаш, Ігнат, Данило
 То „плесаки“ наші.
 Дзвонарем буде Микола,
 А конем ти, Гриньку,
 Бери міх, а ви знов, діду,
 На монету скриньку!
 Тепер, діду, коляду нам
 Від вас слід зачати —
 Ваша хата ся палата! *(показує на хату)*
 Нум, колядувати!

Старий пастух:

Так, мої панове!
 Такі мої двори,
 Бо мусів я утікати
 Із села аж в гори.
 Прийшлося колибу
 Склеїть замість хатки
 І тутки зложити
 Всі мої достатки.

Петро:

А чогож ви, діду,
 Мусіли тікати,
 Село рідне, рідну хату
 Свою покидати?

Старий пастух:

Чого утікати
 Мусів я? Ой, люде!

Се тільки згадати —
 Болить серце в груді!
 Що сини за правду
 Оба мої стали,
 Одного убили,
 Другого скували.
 І мене в кайдани
 Забажали взяти
 І я утікати
 Мусів в гори з хати! (*Отямлюється*).
 Гей, та чого я ще
 В сю радісну хвилю
 Віддаюся смуткам,
 Журі і знесиллю?
 Усе вже минеться,
 Вже правда настане,
 І скінчиться кривда, горе,
 Упадуть тиране.
 Тож підемо, рознесемо
 Веселу новину,
 По всім світі, а найскорше
 На ту Україну.
 Бо там горе вже сліз море
 Вилити веліло,
 Нехай радість їх осушить,
 Най пічнеться діло.

(Пісески йдуть трічі „плешучи“ ід хаті поперед колядників із бартками на плечах, до яких попривязувані дзвіночки й помахують ними, щоб дзвінок дзеленькали. Поступають дрібно й підскакують легенько то на одній, то на другій нозі, при тім „плешуть“ і співають:

„Ой зза горочки, зза калиночки,
 Ми коляднички з Україночки!“

(Відступають назадрузь і плешуть дальше).

„В гуцульські села, в високі груні,
В гори, долини, до сеї хати.“

(Знову приходять у друге пляшучи:)

„До сеї хати гречного пана,
Гречного пана, пана Степана!

(Відходять назадгузь).

„Коли є ласка нас приймати,
Колядниченків в хату пускати!“

(Приходять у третє пляшучи)

„Миж вас вінчуєм щастєм, здоровлєм,
Сими святками на многа літа“.

(Лівою рукою змінюють плесаки шапки з голов, кланяються тричі домови, а правою рукою виручують гостро бартками й сильно дзвонять у дзвінки. Коли плесаки перестали плесати, перестали тримбітати і скрипник грати до плесу, а грають веселої гуцульської гри. Береза дзвонить тричі, колядники стають під хатою. Скрипник починає грати коляду, а тримбітати полонинського „кружляка“. Береза починає колядувати, а колядники за ним, при кожному разі: „Ой дай Боже!“, подзвонюючи дзвінками й притупуючи ногами).

Коляда:

Ми д'сьому дому, чом д'веселому,
Гей, дай Боже!

Ми всю нічку тай не спали,

Ой ходили, сумували.

Питалися ми доброго газди,

Допиталися гречного пана,

Гречного пана, пана Степана.

Чи дома, дома, ой гречний пане?

Ой знаєм, знаєм, що ви є дома.

Ой сидить собі я в чола стола,

Ой в чола стола, в яворового.

Ой ходить йому Господь у дому,

Та роздаючи щастє, здоровлє.

Ой в дім здоровлє на челядочку,

По дворі щастє на худобочку.
 Вінчуємо вас щастєм, здоровлєм,
 Сими святками, многа літами,
 Все рік від року, токма до віку,
 Не сам з собою, з челядію всею.
 Ой, гречний, пишний, ой наш ти, пане,
 Вийдіте ід нам, подякуйте нам,
 Ой що миж вам зколядували,
 Повінчували тай повитали
 Щасливим роком, многа літами,
 Многа літами, святим Рождеством,
 З господинею та з діточками,
 Та всіх по сполу, що в вашім дому“.

Старий пастух:

А прошу, прошу близше у хату,
 Най вам здоровля Бог дасть богато,
 Що загостили, що не минули,
 Що ми діждали такого свята.
 Позвольже, Боже, та від сьогодні,
 Аж за рік знову, щоб нам діждати
 В щастю, весіллю та у спокою
 Знов рокового отого свята!“

(Берега входить у хату. Дівчина, що спала на лаві, а з початком коляди встала, перев'язує хрест із дзвінком на-серед стола й засідає за стіл. Дід кладе туди скринку. Всі колядники теж сідають за стіл. Із краю, недалеко береги, скрипник, який зачинає грати веселої).

Старий пастух (до дівчини).

Гей, Аннице, подай збанок,
 Най вточу медочку,
 Привіз якось іще літом
 З Русалима бочку.
 От приймаю вас, чим можу,
 Чим хата богата!
 Колись був я господарем,

Пішло все до ката,
 Все ся люта війна зіла!
 Давно полишила
 Мене моя господиня,
 Дітий всиротила.
 Може й добре, що отсього
 Не дожила всього,
 А то й їй прийшлоб зазнати
 Лишенька гіркого!
 Син найстарший в війні згинув,
 Лишив сиротою
 Сю Анницю, що „газдує“
 Тепер тут зо мною.
 А молодший іще й доси
 В ворожім таборі,
 В стужі й голоді десь зорить
 Різдваної зорі.

Петро :

А чи можна „на колопні“,
 Хоч би не багато?

Старий пастух :

Хоч і сумно міні, братя,
 Так такеє свято,
 Таку вістку нам сьогодні
 Ангели звістили,
 Що не гріх і веселитись
 В сій великій хвили.
 Тому прошу зачинайте,
 Слава Пану Богу,
 Що діждали ми сьогодні
 Святонька такого.

(Кізяк „данцівників“ встає, один бере Анницю, а другі танцюють зразу самі. Поволи громадається довкола хати подорожні в строгах із усіх земель України. Данцівники беруть дівчат у „данець“. По якомусь часі береза двоиить знову й усі данцівники йдуть за стіл. Колядують.)

Колядка: Славен єси Боже, по всему світу,
Гей дай Боже!
Я по всіх церквах по монастирях,
По монастирях, по людських домах.
І ви є славні, наш господарю,
Наш господарю пане Степане!
Які ви славні в нашій громаді,
В нашій громаді тай у пораді!
Ой бо є славна донечка ваша,
Донечка ваша, панна Анниця.

Гей дай Боже!

Дай же вам, Боже, що в полі врожай,
А в тоці буйно, в пасіці рійно,
В коморі повно, на дворі збрійно,
А в домі склінно на челядочку,
По дворі щастя на худобочку,
На худобочку на роговую,
На роговую тай ще дрібную.
Най же вам буде Біг на дорозі,
На кождім броді, на перевозі.
Ми вас вінчуєм щастєм, здоровлем,
Сими святками тай Різдвяними,
Відтак прийшлими тай Зеленими.

(Всі дзвінки дзвонять, а береза говорить:)

Петро:

Вінчуємо вас щастєм, здоровлем,
Сими святками тай прийшлим роком;
Дайже вам, Боже, щастя, здоровля,
Щастя, здоровля тай многа літа.

Старий пастух:

О дяка, дяка, дай Боже й вам,
Дай Боже щастя, здоровий вік
Щоб ви діждали, щоб дочекали
Такого свята ще і за рік.

(Берега обертає дзвінок до гори ротом і так злaska давно-
вить і кланяється старому, плешучи та приспівуючи).

Петро (співає:)

Ми до вас, до вас до хати,
Чи позволите нам тут плесати?

Старий пастух:

А прошу, прошу, можна сподвільно.

Петро:

Тож зачинаймо, коли тут вільно!

(Плесаки встають і стоять із дзвінками в руках і похи-
туються то в один то в другий бік — йдуть дрібно то від
стола до виходу, то назад і разом подзвонюючи дзвінками
співають, а скрипняк приграв їм:)

Плесаки:

Сидів Микола по кінець стола,
На стіл ся склонив, слізеньки зронив.
З сеї слізеньки стала керниця,
А в цій керниці купався Господь,
Купався Господь з Сатанаїлом,
Купаючися, сперечалися.

(При слові „сперечалися“ разом викручуються на лівій
позі, присівши гайдука навколо себе, гостро дзенькаючи дзвін-
ками, нараз стихають, а потім плешуть і співають далше:)

Ой, каже Господь: „Сатанаїле
Не перечмося..
Візьмімо собі два-три ангели,
Два-три ангели, гречного пана,
Гречного пана, пана Степана.

(Плесаки простують до старого, присідаючи гайдука, під-
сміхаючися, кланяючися головою й усе то виходять, то прихо-
дять щораз далше. Докінчуючи „плес“ гострійше обертаються
й співають:)

Най нам принесуть шовковий шнурок,
Мірятимемо гори, долини,
Широкі поля, глибокі моря.

Ой, небо більше, воно справнійше,
А земля менша гори, долини!"

(Старий кидає їм гроші в дзвінки. Плесаки віддають заплесані гроші березі, а він кидає їх до скриньки. Тимчасом Анниця заставила стіл стравами.)

Старий пастух:

Просили вас, панове,
Трохи харчувати,
От тим вас приймаєм,
На що нас тут стати.

Петро:

Ой не те то важне,
Чи дають багато,
Але щоб од серця
Щирого подати.

Скрипник:

Нераз богачище
Заставить мисками
Увесь стіл і меду
Наставить збанками,
Та в горло не лізуть
Ні мід, ані страви,
Бо не дає око
Богацьке, лукаве.
А в бідака часом
Одна бідна страва,
Та як він промовить
До тебе ласкаво,
То тобі здається,
Що й в царській палаті
Не харчують красше,
Як в сій бідній хаті.

Кінь:

Ой правда се, правда!
Щире серце сила,

Що світ весь піднялаб,
 Колиб мала крила,
 Але кажуть, злоба
 Їй крила обтяла,
 І вона безкрила
 В бідні хати впала.

Трембіташ:

А се що за диво?
 І коник наш жвавий
 Говорить! І навіть
 Мудрощі цікаві.

Другий пастух:

А щож тут дивного,
 Таж в ніч під се свято,
 Коні та маржина
 Вміють розмовляти.

Перший пастух:

Ах правда, так правда,
 Люде повідають,
 Що звірі в Свят-вечір
 Тайни виявляють.

Пятий пастух:

Може й ти нам скажеш
 Тайну, коню жвавий,
 Говори багато,
 Ми слухать цікаві?

Кінь:

Говори, а їсти
 Хто за мене буде!
 Кінь буде мовчати,
 Най говорять люде.

(Забирається пильно до їди).

Трембіташ:

Тай ми не від того,
 Як їсти то їсти.

Петро :

Харчуймо, бо далі
Треба нести вісти !

(Ідять, а скінчивши їду, встають і моляться та стоячи колядують :)

Коляда :

А дякуємо Господу Богу,
Дай Боже !
Господареви та господині
Тай їх столови за їх дарове :
За хліба їння, за поставління,
За питячко доношіння,
Їх домови, їх дворови,
Їх діточкам пуговичкам.
Найже вам буде Бог на дорозі,
На кождім броді, на переводі.

(Всі кланяються головами, де приходить згадка про господаря й господню й пригупують до такту ногами й дзвонять. Береза ховає гроші, що доси лежали на хресті в скриньку й говорять до колядників :

Петро :

Панове, колядникове !

Колядники (враз) :

Ми чуємо, чуємо, чуємо !

Петро :

Тепер до вас я маю слово :
Ми сему газді повинчуємо !
Він навітив нашу скарбону
Своїм величним даром,
Навіти, Боже, їм прещедро
В загороду товаром.

Колядники :

Даруй, Господи !

Петро :

В кошару овець, в кінник коний,
В пасіку бжіл, в куринець курий !

Колядники: Даруй, Господи!

Петро:

У току буйно, в пасіці рійно,
У домі склінно, в коморі збрійно!

Колядники: Даруй, Господи!

(Колядники тричі кланяючися й плешучи до стола й назадгузь, плечима виходять із хати.)

Петро *(приспівує:)*

Від сего двора,
Права дорога!

Колядники уставляються до кругляка, а ПЕТРО тимчасом співає

„У високій полонині пірячко літає,
Таке маю гарне білля, що ся не вмиває.
Таке маю гарне білля, цур на милі очі,
Ой як воно вмивалося, минув тиждень зночи!“

(До кругляка вставилися в колесо з бартками на правому плечі й зловившись широко руками, скидають шапки в середину й беруть старого й Анницю між себе, які частують їх медом. Трембіташ і скрипник грають кругляка. Колядники підскакують на пальцях, то на одній, то на другій нозі, на кожен ногу двічі й не великим кроком крутяться кругляка за сходом сонця та співають:)

Оттам, оттам на вершечку,
Молотили хлопці гречку,
Ані гречки, ні полови,
А в дівчини чорні брови?

(Сідають усі по шість раз гайдуків і викрикують:)

Ух, ух, уга-га-га, ух, ух!

(Співають:)

А ну хлопці до підкови!

(Схоплюються всі від гайдука й зачинають дальше крутитися кругляка співаючи:)

Бо в дівчини чорні брови,
Чорні брови намалюю,
Біле личко поцілую!

(Сідають знов гайдуків і співають:)

Ми тут пили, ми тут їли,
Щоби вам бжולי все роїли.

(Крутяться дальше кругляка)

Сидів когут на вербі,
Пустив коси до землі !)

(По кругляку гуляють охочої, а відтак плесаки дякують плешучи тричі, приходячи й відходячи назадгузъ, клакаючи господарям, змінюючи шапки й хилиючи бартки, а при тім співають „плес“ :)

Плесаки: Дякуємо ми Господу Богу,
Господареви, господинечці
За приймає, за угощеня,
За хліба їння, за поставління.
Ми тутки пили, ми тутки їли.
Ой щоби вам тут бжולי роїлись,
Худібка вела тай не зводила,
Ой ви на себе лиха не мали.
Ми вас вінчуєм щастєм, здоровлєм.

(Старий частує колядників і цілується з ними.)

Петро: А тепер підемо далі
Від хати до хати,
Щоб усім на Україні
Милу вістку дати.
Щоб подати вістку милу,
Заколядувати,
Ой підемо, пани братя,
Від хати до хати.
А на розплес в Вифлеєм ми,
У вертеп підемо,
Там Мессії поклонимся,
Дари подаємо !“

(Відходять наперед пастухи, а відтак за ними й подорожні.
На сцені остає тільки дурний Стецько.)

З А С Л О Н А.

А. Інтермедія.

(Заслона підноситься. Дурний Стецько стоїть, як стояв.)

Дурний Стецько :

Всі пішли, мене лишили
Доглядати череду,
А я, бігме, тутки ждати
Ні хвилинки не буду! .
Най їм вуйко доглядає,
Як в кошару загостить,
Я піду туди, де сяє,
Де зоря хвостом манить.
Стецько дурень, всі думають,
Сто кольок йому у бік,
Але й дурень розум має,
Бо і дурень чоловік.
Аджеж дурень, каже казка,
Скочив на скляну гору,
Тай князівни дурню ласка,
Мудрим дуля в сюж пору.
Всі ягнят у дарі дали,
А то все пусте, дарма,
Най би тільки поздыхали,
Тай вже дарів їх нема.
Яж на дар таке щось маю,
Що хоч згине, жить буде!

Ось там ступа стоїть з краю,
 То вона на дар піде!
 Для Месії зопихати
 Може мати в ній пшона,
 А пшоняна каша? Брате!
 В світі красшого нема!

(Іде до ступи й хоче брати її).

Ов тяжка, тяжка бо ступа,
 Наче хто причарував.
 Мов каміння цілу купу
 У ту ступу хто наклав.
 Якби то її узяти,
 В Вифлеєм аж затащить,
 Треба добре подумати,
 Буде можна щось зробити.

(Кладе палець на чоло).

Глупі Мацюсь *(надходить)*:

А цього ти, Стецю глупи
 Стоїс задумани
 Коло тей кадуцней ступи,
 Поведз муй кохани?

Стецько:

Чого стою тай думаю?
 Хочу ступу взяти!
 Та на плечі я не знаю,
 Як її завдати.

Мацюсь:

А на цос то дзввігаць тобі
 Клодзіско псекленте?
 Нех там в концє лези собі,
 Дай ей спокуй свенти!

Стецько:

Що ти знаєш! Хочу дати
 В дарі тую ступу

Я Месії, щоби мати
 Опихала крупу
 В ній для нього. Поможи ти
 ї міні взяти
 Та в Вифлеєм затащити.
 Добре, Мацьку брате?

Мацюсь :

Віс цо, Стецю? Ти послухай
 Моєї добрей ради
 І тей ступи ту не рухай,
 То скода паради.
 Я ці лепсе цось порадзе,
 Але ти мі за то
 Дас цось. Я цен подпровадзе
 Навег. Згода на то?

Стецько :

Дай лиш раду. Я за раду
 Тебе нагороджу,
 Бо думаю до пропаду,
 Ніщо не знаходжу.

Мацюсь :

Бенде тобі, Стецю, сцери,
 Лец з васей косари,
 Для мене овец вибез цтери,
 Нех і я дам дари.

Стецько :

Можу тобі і се дати,
 Але подай раду,
 Давай скоро, пане брате,
 Бо, бігме, пропаду.

Мацюсь :

Отуз слухай глосу мего ;
 Моя рада сцера :
 Для Єзуса маленького
 Везь гомулке сера.

Стецько: Сира?! Гарно! Візьму й пару,
 Бо то легко нести,
 Спішу зараз у кошару
 Овечок привести
 За пораду дам чотири
 Овечок гарненьких —
 Знай моє ти серце щире,
 Мацьку мій любенький!

Мацюсь *(співає на ноту краковяка)*:

А то ці мом сценсє,
 Цесе сен як п'яни,
 Цтери офце, цтери,
 За дармо достане.

Дурни Стецьо, дурни,
 А Мацюсь хоць глупі,
 Спседа те овецькі,
 Цапецьке се купі.

Цервона цапецька,
 Як намальована,
 На цаль подкувецька,
 Данас моя, дана!

Стецько *(веде вівці)*:

Ось тут, Мацьку, маєш
 Овечок чотири,
 А я піду, наскладаю
 Ще в торбину сира.
 Щоб його Месії
 У дарунку дати —
 Будьже, Мацьку, ласкав
 На мене пождати. *(Відходить)*.

Мацюсь:

Цекаць я не глупі!
 Овецькі попендзе,

Мозе є кто купі,
Бенде мял пінендзе.

Іцко (*йде з торбою*):

А де, дурний Мацюсь,
Женеш сі дві парки?
Спродай мені вівці,
Будеш мати марки!

Мацюсь:

Ано, то куп себе
Зидзе те овецкі!

Іцко:

Ни, а скількі дати?

Мацюсь:

Тіле, би цапецкі
Моглем купіць себе!

Іцко:

То на що ту гроші?
Я шапкі в торбина
Маю страх хороші.

Мацюсь:

А но, показ, зидзе!
Єно би цервона,
Як мак в полю била,
Пюркем упенксона!

(Жид добуває червову шапку з торби й сам закладає
Мацькови на голову).

Іцко:

О, як вам хороше,
Як вам до лица є,
Навіть сам цар Ірод
Такої не має.
Хочай в Русалимі
Бурмістром би бути,
Не стид в таке шапка!
Але що се чути?

Козак (*співає*) :

Та не буде лучче,
Та не буде краще,
Як у нас на Вкраїні!

(Замічає Мацька та Іцка).

А що ти там, Іцку,
З Мацьком розправляєш,
Не велика штука,
Як дурня вшукаєш.

Іцко :

Що? Я ошукати,
Не хочу нікого!
Мацько в мене шапка,
Купив, більш нічого!
А я в нього знову
Купило ягнята —
Бувайте здорові,
Мушу овець гнати!

Стецько (*надходить з повною торбиною*) :

Гей, Іцку, гей, Іцку!
Де ти забираєш
Тії чужі вівці —
Яке право маєш?

Іцко :

Яке право маю?
Я вівці купило
І Мацькови грошей
За них заплатило.

Стецько (*до Мацька*) :

Що ти, продав вівці?

Мацюсь :

Так єст, я спседалем
І за те овецькі
Цапецьке досталем!

Стецько :

Таж ти мав їх в дарі
Ісусови дати !
На се не давав я,
Щоби продавати.

Мацюсь :

Но, а я спседалем !
Цапецке цервоном
За офце досталем,
Пюркем упенксоном.

Козак :

Що, за штири вівці
Дрантива шапчина ?
Ей, Іцку небоже,
Свербить в тебе спина !

Іцко :

Як він так хотіло,
То що більше дати ?
На те товар маю,
Щоби торгувати.

Козак :

Але гріх же, Іцку,
Користать з дурного !

Стецько :

Я вівці на дар дав
Для Ісуса малого,
А він взяв, продав їх !

Козак :

Чиїж се ягнята ?
Розповідajte ясно,
Щоб мож розібрати !
Чи не твої, Стецьку ?

Стецько :

Не мої, а наші !

Козак : Щось, не розумію,
Ніби як то ваші?

Стецько : З спільної отари —
Мої тай всіх — наші!

Козак : Ой щось ти тут, Стецьку,
Та наварив кваші!
Коли вівці спільні
Без згоди всіх, брате,
Тобі їх не вільно
Другим дарувати.
Жени ж тії вівці
Назад у отару,
А ти, Іцку, слинку
Поликай за кару.

Стецько : Певно, що пожену
Назад до отари;
Я дав, не для Іцка,
Месії на дари!

Іцко : Ни, а моя шапка?!
Кажітже віддати!

Козак : Шапку свою, Іцку,
Можеш назад взяти.

Мацюсь : А я цапкі не дам!
Цапецка цєрвона
І пюркем у боку
Ладне упенксона.

Козак : Коли береш шапку,
Треба замлатити!

Іцко :

Він хоче без гроші
Цапецька купити.

Мацюсь :

Я не мам цем плаціць,
Бо пінєндзи не мам;
Я так собі цапке
За дармо затсимаю.

Іцко (*зриває йому шапку з голови*):

За дармо я шапка
Не може давати!

Стецько :

Ой будеш ти, Мацьку,
Без шапки манджати.

Козак :

Ось так розсудив я,
Так буду судити,
Лиш правдою знає
Козак в світі жити! (*Відходить*).

Іцко :

Се чистий рабунок,
Вівці відбирати,
Таке козачище
Не дасть торгувати!
А ще і казало,
Що набе у спину,
Се погром, погром се!
Ой гевалт! Я гину! (*Тікає*).

З А С Л О Н А.

III. Не плач Рахиле!

Іродова престольна саля. Престол його правобіч. Задна стіна осклена так, що з неї видно місто. Ірод сидить на престолі, біля нього прибічна сторожа та пажі.

Ірод (люто):

Що се вони ще й доси не вернули,
Премудрі волхви тії, що зо Сходу
Аж тут витати се дитя прибули:
„Величню вістку із Давида роду“,
Що на мою погибіль народилось,
Щоби мене з престола повалити!
Пророцтво каже, що воно явилось
Давида царство знову відновити.
Та хіба був би я дурний вступати!
Сиджу я кріпко на своїм престолі,
Народи в карбах вмію я держати
Силою кнута, гнету та неволі!
І застогнати тут ніхто не сміє!
Я пан, я цар, володар всемогучий,
І налякатись мавби я дитини!
О ні! Такого не було й не буде!
Тота дитина ще сьогодні згине!
І хай радіють сим пророцтвом люде.
Та чом сі волхви доси не вернули?
Яж їм казав, щоби мене звістили,
Колиб дитину, що про неї чули,
В мойому царстві вони де відкрили!
(Бе в дологі).

Най тут як стій начальник появиться,
Охрани мого престола й держави!

(Один із сторожі відходить).

Щось серце в мене неспокійно бється —
Чого боїшся ти серце лукаве?
Чи налякалося пророцтва сього,
Чи теж малої, слабої дитини?
Пусте! Не бійся ти в світі нічого!
Є сила в мене — і дитина згине!

(Являється начальник охрани й низько кланяється).

Начальник охрани:

На приказ я прийшов, могутній пане
І царю мій! Прийшов, щоби почути
Волю твою! Як скажеш, так і станесь,
Бо твоя воля всюди мусить бути!

Ірод:

Я хочу знати, чи волхви зо Сходу
Із Вифлеєма уже повернули,
Чи приготував ти для них господу,
Щоб тут у мене мов у себе були?

Начальник охрани:

Царю, сі волхви іншими шляхами
Уже вертають до свого краю
І вже за нашими вони межами
Про се я зовсім певні вісти маю!

Ірод:

Що?! Й ти посмів до сього допустити!
Яж приказав тобі про се подбати,
В Єрусалимі, щоб їх припинити,
Як тільки будуть назад повертати.

Начальник охрани:

Я все зробив, що було в моїй силі,
Підглядачів вислав за ними всюди,
Що не пускали в очий їх ні хвилі

І не пускали їх самих нікуди.
 Лиш на шляху у Вифлеєм згубили
 Були їх — кажуть, блуд якийсь вчепився,
 Та потім знов вони їх догонили:
 Чули, що ангел волхвам появився
 Та їм шляхами іншими вертати
 Казав, тому Єрусалим минули.

Ірод:

А яж велів тобі про се подбати,
 Щоб волхви конче знов у мене були!
 І так ти, рабе, чиниш мою волю
 І так ти прикази мої сповняєш?!
 Мабуть завзявся й ти на мою долю!
 Стривай, за се мене попам'ятаєш!

Начальник охрани:

Я все робив, що міг, ласкавий пане,
 Та силою не міг я їх узяти,
 Бо волхви сі — се римські горожани,
 А сих не вільно нам ніяк займати!
 Бо горожан своїх ув оборону
 Бере могутній Рим, а гнів, знай, Риму
 Страшний, не пощадив би й твого трону,
 Бо в гніві Рим не знає, царю, стриму!

Ірод:

Ну так, ну так! Я цісареві вірний,
 При нім стою і хочу я стояти!
 Я Риму був і є вазаль примірний,
 Однак про себе також мушу дбати.

Начальник охрани:

Дбати про себе — се найперше право!
 Саме про те хочу і казати,
 Лиш, царю, вислухай мене ласкаво:
 Про цілість престола мусимо думати.
 Глупії вісти ходять по країні,
 Що се дитятко, що десь народилось,

Се цар єврейський! На твоїй руїні
Престол поставить воно появилось.
А вже найбільше в Галилеї тая
Шириться вістка та бунтує нарід;
Тут, царю, рада є тільки одна:
Здавить в зачатку треба бунту зарід!
Всі Галилейці неспокійні духи,
Всі волі хочуть для свого народу,
Між них як підуть про Месію слухи,
Пірватись можуть у бій за свободу!

Ірод:

Страшні так вісти з моєї держави?!
Ну, радьже, радьже, що тут нам робити?
Бо другим я не вірю — всі лукаві!
Як того духа у народі вбити?

Начальник охрани:

Як духа вбить? На се не має сили!
Все племя знищить, щоб сліду не стало!
Живцем його слід влхати до могили,
Щоб так на все вже, на віки пропало!

Ірод:

Та як зробить се? Раду дай, мій друже!
Слід знищить племя, я й на се готовий!
Як треба бунт втопить в крови калюжах
І те зроблю — не пожалію крови!

Начальник охрани:

Почав я, царю, вже на власну руку
Губить племя: найперших меж ними,
Найсвідомійших беру я на муку,
Тюрми вже начинив усі такими!
Та все те мало! Діти там малії
Про волю мріють для рідного краю,
Від материй мають вже бунтарські мрії!

Ірод:

Тож радь, що діять? Бо я сам не знаю!

Начальник охрани :

Найперше треба їм землю забрати
 Й на місці їх — своїх там поселити;
 Їх дітям Рідну Школу відібрати
 І все, що рідне їх — їм скрізь гидити;
 І нашу віру змусить їх прийняти,
 Бо й їхня віра додає їм сили
 В бою за волю народню встояти,
 Не дасть їх вкласти живцем до могили.
 Й те, що почав я вже, слід дальше вести.
 З народом простим ми дамо вже раду,
 Провідників тільки треба з світа змести.

Ірод :

Але як?

Начальник охрани :

Часть тюрмами, а часть через зраду,

Ірод :

Через зраду? Як то?

Начальник охрани :

Найти межи ними
 Людей, що за гроші поширять незгоду
 І поріжнять нарід підшептами злими
 Із провідниками —

Ірод :

Візьми в нагороду
 За сю твою раду, що хочеш, мій друже,
 Лиш одну ще раду, будь ласка, подати:
 Мене сей Месія трівожить ще дуже.
 Як міні дитину сю в руки дістати?

Начальник охрани :

И на се є рада, та її лиш тихо
 Тобі я скажу; й стіни вуха мають!

(Нахиляється до Ірода, при чому шапка спадає йому в голови. На голові видно роги.

Ірод (з жахом):

Ах, хто ти? Боюсь! Знов якеєсь лихо!

Начальник-Діявол:

Не бійся, — про себе й про тебе я дбаю!

Не бійся, я брат твій, я пекла владика!

Дитина ся ворог, як твій, так і мій!

Втишись, не дрожи неначе ся осика,

Убемо дитя се — тай буде спокій!

Ірод:

Убемо! Та як її вбити, мій брате?

Діявол (шепче бо вуха):

Побий немовлят в Вифлеємській землі!

Ірод:

Добре! Таки зараз скажу се зділати.

Діявол (закладає назад шапку на голову):

Зділай се, а будеш вже мати спокій!

Ірод (бе в долоні):

Начальний вожд най тут мерщій явиться!

(Мовчанка. За хвелею являється вачальний вожд).

Начальний вожд:

Я вже є тут могутний, ясний царю!

Що лиш прикажеш, в сій хвилі сповниться!

На приказ жду, великий володарю.

Ірод:

Всіх немовлят в Вифлеєма окрузі

Повибивати мій приказ тобі!

Начальний вожд:

Як стій будуть там матері всі в тузі,

Утоплю гнів твій у дітий крові!

(Світло вифлеємської зорі бе в вікна, чуття коляду, зразу тихше, а відтак зовсім виразно.)

Коляда:

Вселенная веселися,

Бог од Діви народився

У вертені між товаром,
Там Месії несуть дари —
Три царі, три царі — приходять!

Ладан, мирро, злото в дарі,
Там принесли сі три царі
Народженому Цареві,
Вселенної Господеві
Віддають, віддають — в покорі!

І пастирі прибігають,
На сопілках пригравують,
Бо пізнали, що роджений,
Бог з Марії вочлочений,
Чистої, чистої — дівиці!

Ангели поклін складають:
„Слава в висотах!“ співають!
Народженому дитяти
Поспішають поклін дати —
Богови, Богови — у яслах!

Пастирям уподобімся,
Ісусови поклонімся,
Щоби зволив мир нам дати,
Смуток в радість замінити
Віруючим, віруючим — у нього!

За родину-Україну,
Божу ми просім Дитину,
Щоб Їй зволив волю дати,
В мирі, в згоді проживати
Вкраїні — Вкраїні великій!

(Увесь час коляди Ірод і начальник-дівол стоять німі й остовпілі. Напружена, німа сцена).

Ірод (прийшовши трохи до себе:)

Ах, що се зе дивнії лики?

Немов із неба тут на землю шлються.

(Глядять крізь вікно на небо).

Немов ангелів лине ряд великий,

На ясных крилах по небі несуться.

Ах, що се, що се? Жах мене проймає,

Немов у душу увійшла тривога —

Ти чуєш? Чуєш? Сей хор величає

У своїй пісні вже царя нового!

Діавол:

Царю, не бійся! Се тільки примари!

Лиш разом руки ми собі подаймо!

Чиж то боїться вовк овець отари?!

Все добре буде, лиш про себе дбаймо!

Хочаб прийшло пролити крови море,

Ти цар на се, на се ти маєш владу,

Будь певний: пільма все світло поборе,

Коли мою сповняти будеш раду.

Ірод:

Усе сповню, усі твої поради,

Лиш на престолі щоби я остався!

До всего я готов, до злочину, до зради —

Тобі, тобі я вже увесь оддався!

Діавол:

Підеш зо мною, я піду з тобою

І ми панами над світом будемо,

Чесноту й правду стопчемо ногою,

А нашу волю над все піднесемо:

Що цар захоче, те і мусить бути,

Бо царська воля се найвисше право!

Свобідний нарід давити та гнути

И за се поклонів ще ждати ласкаво,

Нехай буде твоєю все метою,

Сила над правом — твоїм заповітом!

Ірод:

Я йду, я піду усе за тобою!

Діявол:

Так запануєш ти над всім ще світом.

(Із надвору несуться крики, а рівночасно чути й коляду).

Коляда:

1. У Вифлевмі нині новина,
Пречиста Діва родила сина;
В яслах сповитий, де віл з ослятем,
Спочав на єні Бог необнятий.
2. Вже Хирувими славу співають;
Ангельські хори Пана витайть;
Пастир убогий несе що може,
Щоб обдарити Дитятко Божє.
3. А ясна зоря світу голосить:
„Месія радість, щастя приносить!“
До Вифлевма спішіть всі нині,
Бога витайте в бідній дитині.
4. За світлом зірки десь аж зі Сходу
Йдуть три владики княжого роду;
Золото в дарі й кадило й миро
Христу приносять із серцем щирим.
5. Ісусе милий, ми не багаті,
Золота в дарі не можемо дати;
Та дар цінніший несею од мира:
Се віра серця, се любов щира.
6. Глянь оком щирим, о Божий Сину,
На Україну, нашу Родину;
Зішли їй волі дар превеликий,
Най Тебе славить по вічні віки.

(Підчас коляди Ірод і Діявол розмовляють).

Ірод:

Ти чуєш, крики! Бунт се! Що робити?
Радь, радь, мій друже, що діяти маю?

Діявол:

Добра нагода, щоб владу скрішити!
Кажи най військо собі погуляє,
Страху нажене товпі, а слухняна,
Мов череда овечок, вона буде!
Провідників, щоб їй лише забрано!

Начальник сторожі *(вбігає стрівожений)*:

Царю, палату облягають люде,
Кричать, що цар новий вже появився,
Важкі на тебе кидають проклони!
В убогій стайні, кажуть, народився,
Щоби втишати і болі і стони
Нещасних! Царю, що робити маю?

Діявол:

Збери все військо й удар ним на нарід,
Як крови пустиш їм, то я думаю.
В товпі відразу зникне бунту зарід.

Начальник сторожі:

Царю, чи маю я так поступити?

Ірод:

Так, вдар на нарід силою уською!

Начальник сторожі:

Тож я спішу народу кров пролити.

Діявол:

Йди, царська ласка буде над тобою!

(Начальник сторожі виходить. По хвилині чути крики й зойки)

Ірод:

Ну, вже почалось! Скоро будем знати,
Чи моя правда, писана мечами
У людській крові, чи сього дитяти.

Діавол :

За нами сила, то й правда за нами,
Могутній царю !

Ірод :

І я так думаю,
Що проти мене безсильна дитина,
Силою тут я переважаю,
Що молот я — дитя лише лушпина.

Діавол :

Так ніби, алеж й се тямить треба :
Се бій о „бути, чи не бути“ лютий,
Се світла й тьми бій, бій пекла і неба,
І нам всі сили слід у бій звернути.

Ірод :

Ано, то звернем ! Поміряєм силу !

(По хвилі).

А як Дигя — се направду Син Божий ?
Чи не копаю я собі могили ?

Діавол :

Ти вже злякався, царю ! Як негожий.
Тобі сей бій ! Престола ти зречися
В користь дитяти, що (се мусиш знати !)
Справді Син Божий ! Та мерщій рішися !
Я других йду союзників шукати.

Ірод :

Ні, ні ! Не боюся його з тобою !
Ти тільки пекла поклич усі сили
Щоб ми вдержались в рішаючій бою,
Щоб ми вкінці дитя се побідили.

(Крик змагається. Чути його вже під стінами палати. До палати вдирається Рахиль.)

Рахиль (яку сторожа здержує) :

Пустіть, пустіть мене до його,
Бо чейже він також людина,
Хоч натворив він так багато злого,
І він мав матір, мати мала сина !

Пустіть, пустіть мене — благаю!
 Слаба я жінка і злого нічого
 Зробить не в силі, про те й не думаю,
 Я тільки слово промовлю до нього!
 Невинну кров дітий моїх лиш кину
 Я перед нього, чей збуджу сумління,
 А може кров ся збудить в нім людину?
 Лиш кров я кину і дітий квиління
 І материнські сльози і розпуку —
 Більше нічого до нього не маю!
 Пустіть, пустіть! Глядіть на мою муку,
 На біль мій лютий, на одчай без краю!

(Перед її поглядом вояки розступаються).

Ірод: Що там таке, хто тут спокій трівожить,
 Хто ту вдирається в мої палати?
 О, гарно тут ся сторожа сторожить!

Рахиль (стає перед Іродом):

Се царю, я, Рахиль, бездоляна мати!
 Прийшла тобі перед престолом твоїм
 Зложити в дарі кров дітий невинну,
 Щоб ти не мав ніколи вже спокою!
 Щоб совість мучила тебе невпинно!
 Глянь на нещасну неньку! Подивися
 На неньки сльози, на біль, на розпуку!
 Є в тебе серце, є совість, збудися,
 На вічну кару, на вічну муку!
 А може в тебе совісти не має?
 Може не мати тебе породила
 А пекло люте і тебе тручає
 До діл пекольних діавола сила?

(Глядять на Ірода впиленням зором).

Так, так, у тебе совісти не має,
 Ти з пекла родом, ти — ти не людина!

Пекло на тебе вже нині чекає,
Нині остання бє тобі година!

Ірод :

Що се за жінка?! Таким страшним зором
Глядить на мене, мов ним вбити хоче,
Іскри одчаю сиплють з них докором —
Геть, геть од мене страшні тії очі!

Діявол (*подається перед її поглядом взад*) :

Геть, геть, забрати божевільну тую
А то вас кара жде за тее люта,
Що її впустили — я вам не дарую!

Начальник сторожі :

Не пожалію тюрми ані кнута.

(Нараз вся осклена стіна вкривається облаками і ясність паде на них. В ясности появляється хор ангелів. Всі в салі, крім Рахилі, стоять остовпілі.)

Хор ангелів :

Не плач, Рахиле! Глянь, діти цілі,
Не умирають, а прибувають!

Діти нетлінні в новій святині,
Любов Вкраїни, вся їх провина!

За любов наробу кров немов воду
Ворог розливає, тіло вбиває.

Тілом хоч мертві невинні жертви,
За те остали в пам'яті хвали.

Пощо, горлице, ти голубице,
Тужуши, ридаєш, важко зітхаєш?

Не зловить рідних птичок свободних
Ловець неситий, хоч простер сіти.

Твоїж пірнаті до неба взяті,
За шлях крісавий у сляві слави.

В небі вітають, Бога благають
За Україну, свою Родину.

Рахиль :

Як не ридати, як не тужити?
Хоче неситий всі погубити,
Всі мої діти, невинні квіти,
В юнї літа згладити з світа!
Піду на ниву, ще перед жнивом
Колос збирати — не мені жати
Зелені квіти, мені не зріти —
Рано смертною косять косою.

Хор ангелів :

*Травиця мертва — Вкраїні жертва!
З сіном пожато лелій багато.
Господь невинну, прийняв дитину
Пшеницю чудесну, в житницю небесну!*

Рахиль :

Вид нечестивий, ворог злосливий
Правди не знає, не поважає;
Всі мої діти хоче згубити,
Меч обнажає, їх убиває —

Хор ангелів :

*Твоя дітвора в неземських просторах,
Тим небо дарує, хто життя жертує
За всю Родину, за Україну!
В вік в славі жити дітям убитим.
Перестань мати, гірко ридати!*

Рахиль :

Ах, як устати, як не ридати?
Крови великі скрізь ллються ріки,
Сповняють море, ах, мені горе.

Хор ангелів :

*Перестань, мати, за дітьми ридати:
За волю Родини дітвора гине.
В дощ земля родить, з крови виводить
Хмелів Богданів, месть на тиранів.*

Рахиль: Тяжкож глядіти, як мнорі діти
Із сього світа за весни й літа
Моєї утроби, убив із злоби
Злий кровопійця, ворог, убійця.

Хор ангелів:

*З їхньої крови, жертви любови
Правда повстане, впадуть тиране
А Україна — твоя Родина
В волі засяє, світ повитає.*

Рахиль:

Біднаж я мати на такі страти,
Як не заплачу, коли не бачу
Дорогі перли, їх уже стерли,
Згасли надії, звяли лелії!

Хор ангелів:

*Отвориж очи, глянь серед ночі
Сіяють нині на небес твердині
Твої діти-зорі, не в небес просторі,
В серці народу, що здобує Свободу!*

(Рахиль вдивляється в небо й поволи лице її розяснюється).

Рахиль: Ах, діти, діти, раннії квіти!
Коли із крови, жертви любови —
Воля повстане, впадуть тиране,
То най так буде, — спи серце в груди!

(Нараз усе зникає. На сцені остає один одинокий Ірод на своєму престолі.)

Ірод (стривожений):

Де всі ви? Де? Куди ви повтікали?
Гей, труси! Вспію ще вас покарати!
Втекли усі! Лиш очи сі остали
Що їх лишила божевільна мати!
О, як впилились аж у саму душу!
Геть, геть, од мене божевільні очи!
Втекти я відси мушу, мушу, мушу!

Втекти? Куди втечу я серед ночі?
 Геть, геть од мене сі очі страшнії,
 Вбють, вбють мене! Гей, сторожа до мене!
 Нема нікого! Чи вже все втрачене?
 (За плечами Ірода стає Смерть із косою).

Смерть:

Покинули тебе усі,
 Та я тебе не кину;
 Прийшла звістити я тобі
 Останнюю годину!

Ірод *(гляди́ть із жахом на неї)*:

Ти хто? Знов очі сі страшні!
 Ах, геть! Чого ти хочеш?
 Ах, що? Що винен я тобі?
 Ой, вбють мене сі очі!

Смерть:

Збирайся вже, збирайся ти
 В далекую дорогу,
 Сьогодні прийдеш тобі йти
 На той світ з світа сього!

Ірод:

Ах, хто ти? Хто? Чого від мене хочеш?

Смерть:

Ще не пізнав? Я смерть! Прийшла по тебе!

Ірод:

Смерть, смерть! Чого мене ти тут морочиш?
 До тебе я не маю ще потреби!
 Тебе зівсім не кликав я сьогодні,
 Я слуг своїх до себе завзиваю! —

Смерть:

Мене призвала тут воля Господня,
 Тебе на суд я Божий взяти маю!

Ірод:

Я цар! Я пан! Нема на мене суду!
 Хто має право і царя судити?

Смерть: Цар всіх царів — Господь! Та шкода труду!
Кінець! Я мушу з тобою спішити!

Ірод:

Пані, ах пані, могутня, сильная!
Тебе я благаю — ти змилосердися!
Глянь! Чи то для мене могила сумная!
По всіх сих теремах тільки подивися!
Які багатства! Що тут скарбів маю!
Чиж то мені усе те покидати?!
О пані! Жити, жити я бажаю —
Не хочу, не хочу я ще умирати!

Смерть:

Ніщо не допоможе!
Прийшов твій кінець,
А я тільки Божий,
Іроде, гінець.
Приходжу забрати
Твоє я життя —
Косою махати
Се служба моя!

Діявол (являється):

І я вже приходжу по твою теж душу!

Ірод:

Ти? Ти, що бажав побороти зо мною Месію?

Діявол:

Не вдалось! Піддатися мушу,
Та за те я все вже, знай, буду з тобою.
Для тебе у мене вже місце готове:
Так як заслужив ти — до страшного суду
Купатися будеш у діточій крові!

Ірод (з криком):

Ах, очи ті очи! Чиж їх не забуду?
(Паде під косою смерті!)

З А С Л О Н А.

Б. Інтермедія.

(На сцену перед заслону виходить козак Семен).

Козак Семен:

Гей, чи чули ви новину,
Що проклятий Ірод згинув?
Вже не буде катувати —
Мести не буде видати.
Усміхнеться всім нам воля,
Завітає щастя, доля!
Тепер жити та гуляти,
Увесь світ лиш обнімати.

Шляхтич (*надходить*):

Гей, Семене, Семене!
А ходи ти до мене!
Будем разом тут жити,
Як брат брата любити;
Хочу хату будувати,
Будеш мені помагати?

Семен:

Я до того готовий,
Руки в мене здорові!

Шляхтич:

Але мусиш ще знати:
Землі мало є в мене!
І під хату не стати —

Прошу тебе, Семене,
З свого поля щось дати.

(Зза куртини заглядає Василь в однострою У. С. С. і ховається).

Семен: В мене поля багато!
Можеш, брате, забрати,
Кілько лише бажаєш —
Ну, над чим ще думаєш?

Шляхтич: Над чим я ще думаю?
Робітника не маю,
Сам не вмію робити,
Коло поля ходити.
Чи не давби, Семене,
Брата в службу до мене?

Семен: Колиж Василь не хоче,
Тебе бачить на очі!
Бо ти йому немало
Влив за шкуру вже сала!

Шляхтич: Тим вже ти не журися,
Лиш на се ти згодися,
А я тобі за тее
Дам і тее й отсее.
Ще й до помочі стану;
Івановича Івана
З твоєї хати прожену!
Ну, що? Згода? Панбрате?

Семен: А як так — то і згода;
Нехай живе свобода,
Бувай здоров, мій брате,
Иду на запічок спати.

(Відходить).

Шляхтич:

А то Семен тен глупі!
За феніга го купи —
Тераз панем я бенде,
Як на карк му усенде.

Іван Іванович (*надходить*):

Здрастуй, здрастуй, здрастуй пан!
Я Іванович Іван!
Я в великій потребі,
Тож приходжу до тебе.
Знаєш — в того Семена
Нива гарна, зелена!
Хочу собі узяти,
Поможи мені брате!

Шляхтич:

Добре, я допожу,
Кілько лише зможу;
Та частина й для мене
Буде з ниви Семена.

Іван Іванович:

Добре, добре — так, згода
Нехай живе свобода!
Ми за руки візьмімся,
Нивою поділімся.
Ну запиймо ще згоду
На Семенову шкоду.

(Відходять — взявшиє попід руки).

Василь (*сходить з боку є вишиваній сорочці.*)

Ой, Семене, Семене,
В тебе розум зелений!
І мене ти запродав
І себе не вратував.

Мушу тепер сам дбати,
Як себе ратувати.
А потому, як зможу,
И Семенови поможу,
Бо жаль рідного брата
На погибіль кидати.

(Відходить).

В А С Л О Н А.

III. Нова радість стала.

Вертеп. Над вертепом світить зоря з віхою. У яслах маленький Ісус. Біля ясел віл і осел. Пречиста Діва похилена над Ісусом. По другому кінці ясел св. Йосиф. Попри бічні стінні вертепу два ряди ангелів у білих одягах. При вході до вертепу св. Михайло з мечем до гори в правій руці, а ліву опер на синьому щиті, на якому золотиться великий знак св. Володимира — Тризуб. Коли заслона підноситься, хор ангелів колядує:

Небо і земля (2 рази) нині торжествують,
Ангели й люди (2 рази) весело празнують!
Хвистос родився, Бог воплотився,
Ангели співають, царя витають,
Поклін складають, а пастирі грають,
Чудо, чудо! — повідають.

У Вифлеємі (2 рази) весела новина,
Пречиста Діва (2 рази) породила сина!
Христос родився і т. д.

Слово Отчєє (2 рази) се прийняло тіло,
В темнощах земних (2 рази) сонце засвітило!
Христос родився і т. д.

(Здалека чути звук трембіти й спів аразу тихий, а відтак щораз голосніший).

Хор ангелів:

Ангели служать (2 рази) своєму цареві
В вертепі, в яслах (2 рази) своєму Господеві
Христос родився і т. д.

Вбогі пастирі (2 рази) теж поспішають,
Поклони й дари (2 рази) Йому складають.
Христос родився і т. д.

(Входять пастухи — колядуючи. Скрипник і трембіташ грають).

Хор пастухів:

Ой, зза горочки, зза калиночки,
Ми коляднички з Україночки!

Дай Боже!*)

Із України, ще й з Верховини,
Прийшли, прибули до Вифлеєма!

До Вифлеєма прийшли питати,
Чи дома, дома Пречиста Мати?

Чи дома, дома Йосиф старенький,
Чи дома, дома Ісус маленький?

Бо ми приходим колядувати;
Колядувати тай щедрувати!

В вертеп приходим вбогі пастирі,
В дарі приносим поклони щирі!

Малий Ісусе, ти Божий Сину,
Ми Тебе просим за Україну!

За Україну, нашу Родину,
Ми тебе просим Божа Дитино!

Всю Україну ми проходили,
Всюди лиш горе, сльози стрітили!

---

*) Повтартати: „ДАЙ БОЖЕ!“ по кождому двостиху.

Всюди лиш сльози, кривда та горе,
Всюди неволя і крови море!

Ми Тобі дари, поклін складаєм
І Тебе просим, молим, благаєм!

Ой зішли Правду на Україну —
Правду святую, Правду єдину!

Най сліз Вкраїна не проливає,
А най у щастю — долю витає!

Хор ангелів:

Ідуть селяни із України,
Ідуть до Ісуса, йдуть до дитини!
Христос родився і т. д.

Селяни з усіх сторін України (колядують):

На небі зірка ясна засяла
І ясным світлом сіяє,
Хвиля спасення нам завітала,
Бог в Вифлеємі раждаєсь.

Щоб землю з небом в одно злучити,
Христос родився: Славіте!

В біднім вертепі, в яслах на сні
Спочав владика, цар світу;
Отож до нього спішім всі нині,
Нашого жде він привіту.

Спішім любовю серця огріти,
Христос родився: Славіте!

Благослови нас, Дитятко Боже,
Дарі любою нас нині;
Най ціла сила пекла не зможе
Любови взяти Вкраїні.

Благослови нас Вкраїни діти,
Христос родився: Славіте!

І дай нам силу в кожній годині
Всім одностайно стояти,
В бою й у праці враз України
І кров і піт наш віддати.

Не дай незгоді у нас шаліти,
Христос родився: Славіте!

Хор ангелів:

Ідуть і міщани із України
І їх молитва до Христа лине!
Христос родився і т. д.

Міщани: *(входять і колядують)*:

Витай, Ісусе, з Чистої Діви зроджений!
Витай нам, Боже, у людськiм тілі зявлений!

Ти добротою над всім красший силами,
А милосердя границь не має над нами!

Ти в славі рівний Отцю і Духу святому,
Чому ж зійшов Ти до нас в укриттю такому?

На власну нужду та на терпіння не дбаєш,
Та чим убожший, тим нам дорожший сяєш!

Твоя покора гордошів здійме окови,
А в наших серцях заложить царство любови.

Любов безкрая до України засяє
І нас з усіми її верствами зєднає!

Щоб разом взятись за спільне діло обнови,
Воно ж звершиться тільки в великій любови.

Хор ангелів:

Ідуть робітники Вкраїни
З поклоном до Христа-Дитини!
Христос родився і т. д.

(Ідуть РОБІТНИКИ з знаряддям у руках та в робітничих одягах і колядують):

Нова радість стала, яка небувала,
Над вертепом зоря ясна світлом засіяла.

Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік — пеленами убого повився.

Хоч цар світа, вибрав не царську палату,
А вбогую, робітницьку, низенькую хату!

Щоб у трудій праці з робітником жити
І трудом, терпінням світ весь одкупити.

Дай і нам, Ісусе, труд не марнувати,
А Рідній Країні увесь труд оддати.

А Рідній Країні, Ненді-Україні,
Щоб не пропадала в горю та в руїні,

Щоб по всьому світу тая слава стала:
Робітника трудом Україна встала!

Хор ангелів:

Робітники духа також поспішають,
Христови і дари і поклін складають!
Христос родився і т. д.

(Іде ІНТЕЛІГЕНЦІЯ всуміш світська й духовна і коладує:)

Весела світу новина нині,
Христос родився в яслах на сіні,

Він цар небесний, Бог необнятий,
Спочав в вертепі з волон, з осятем.

До Його світ весь вкривався тьмою,
Він світла радість приніс з собою.

До Нього цар був пан над рабами,
Він всіх нарівні назвав братами.

За світлом зорі, до стіл Дитяти
Й робітник духа поклін йде дати.

Поклін складає і враз благає,
Най Його праця не пропадає.

Дай нам спійлом сим могутнім стати,
Щоб усі верстви в одно зєднати.

В одну велику Семю єдину,
В вільну, свободну, сильну Україну!

Хор ангелів:

Іде й жіноцтво із України,
Поклін зложити у ніг Дитини!
Христос родився і т. д.

Жінки: *(ідуть всі верстви в суміш і колядують):*

У вертепі, в Вифлеємі
Діва нам Христа родила
І в пелени повивала
І пестила, голубила.
Дай Боже!

І Любов найвисшу в світі
До серденька пригортала,
І грудьми її своїми
Годувала і плекала.
Дай Боже!

Дай же Боже й нам безмежну
Сю любов до України.

Розгрівати у серденьку
Української дитини.

Дай Боже!

Щоб любовю Україна
Із неволі сильна встала
І любовю у всім світі,
Наче сонцем засіяла.

Дай Боже!

Хор ангелів:

Ще й Вкраїни линуть діти,
Щоб Христу поклін зложити!
Христос родився і т. д.

Діти: (ідуть у суміш і колядують:)

Нова радість стала,
Яка не бувала;
Над вертепом зоря ясна
На весь світ засіяла!

Пастирі з ягнятком
Перед сим Дитятком
На коліна припадають,
Царя-Бога вихваляють.

І ми малі діти,
України квіти,
Тут, Ісусику, приспіли,
Щоб поклін зложити.

Щоб поклін зложити,
Щоб Тебе просити:
Даруй волю Україні —
Просять малі діти!

Для себеж благають:
 Най вже з малку знають
 Труд і працю віддавати
 Для Рідного Краю!

(Всі верстви мішаються. Жінки стають правобіч, чоловіки лівобіч, а діти на переді. Всі колядують:)

Бог предвічний народився,
 Прийшов днесь із небес,
 Щоби спас люд свій весь
 І утишився!

В Вифлеємі народився
 Господь наш, Христос наш
 І Пан наш, для всіх нас —
 Нам народився!

Обвістив се ангел Божий:
 Наперед пастирям,
 А потім звіздарям
 І земним царям!

А три царі несуть дарі
 До Вифлеєм міста,
 Де Діва Пречиста
 Сина повила!

Зоря там їм об'явилась,
 В дорозі о Бозі,
 При волі, при ослі
 Їм ознаймила!

(Входять українські князі й гетьмани. Попереду Володимир Великий, Ярослав Осмомисл і Богдан Хмельницький).

(Хор усіх, до якого тепер прилучується й хор ангелів співає даліше:)

Ви три царі, де ідете?
 А ідуть в Вифлеєм,
 З желанням, з поклоном
 І повернуться!

(Наперед виступає Володимир В., стає перду Ісусом на вколішки й складає в дарі миро).

Володимир Великий:

Дитятчко Боже і Царю всесвіта,
 Тобі я у дарі складаю се миро,
 Зібрав на Вкраїні в щасливії літа
 Й Тобі його нині складаю тут щиро.
 Складаю й благаю за рідну Вкраїну:
 Верни, ах верни їй колишнюю долю,
 Зміни в сад цвітучий велику Руїну,
 Верни давну силу, верни давну волю!
 Під знаменем моїм отсим був зібрав я
 (Вказує на „Тризуб“ на своїх грудях).

Всі землі України від Сяну до Дону —
 І силу і волю і славу їм дав я,
 Не чути там було ні горя, ні стону!
 Лиш радощі й щастя, лиш сонце й свобода
 Царили усюди від краю до краю,
 Та потім нащадків розбила Незгода
 Й у пекло змінила країну безкраю.
 Та дуже вже довго за тую провину
 Карається нарід мій бідний, нещасний!
 Доволі вже кари! О, Божа Дитино,
 Най знову для нього засяє день ясний!

(Відступає а на його місці стає на вколішках Ярослав Осмомисл:)

Ярослав Осмомисл:

Я в дарі складаю знов золота грудю,
 Усеє життя, я його знай збирав;
 Се здобуток мого і ума і труду,

Ним край мій у рай я змінити думав.
 Змів був. Бо були багатства і сила
 Й значіння й повага в сусідів була,
 Та лиш Осьмомисла покрила могила,
 Незгода наново до сили прийшла!
 І чорним воронням на край налетіли
 Голодні сусіди, почули вже жир,
 Незгідні потомки прогнать їх не вміли.
 І мали чужинці наживу і пир!
 Синиж України в неволі, в недолі,
 В ярмі у сусідів стогнали віки
 І стогнуть ще й досі і босі і голі
 У зайдів рабами — колишні пани.
 Тепер аж я шире те золото знаю,
 Те золото — Згода народу зовесь,
 О його я в Тебе, Ісусе, благаю,
 Най ним мій народ збогатиться увесь.
 Най ним збогатиться та світ весь здивує,
 Як в згоді й любови ховяйство нове
 І хату новую собі він будує,
 Хоч ворог під ноги колоди кладе!

(Відступає. На його місце вступає Богдан Хмельницький).

Богдан Хмельницький:

А я тобі в дарі, приношу кадило.
 За волю здобуту під моїм проводом
 З святої Софії до Тебе що плило,
 Як дяку складав я з всім моїм народом.
 Гей, була тоді в нас і єдність і сила!
 І радість, що краще, що краще не має
 Як в нас на Вкраїні, до Тебе аж йшла.
 Та смуток сьогодні Вкраїну вкриває.
 О, знову те чудо зроби нам, благаю:
 Всі серця народу ізлий Ти в єдино,
 У братню любов, нерозривну, безкраю,

О, дай се, о дай нам се, Божа Дитино,
 Щоби розірвати не всілі вже були
 І пекла всі сили її в нас ніколи,
 Щоб тою любов'ю свободу здобули,
 Щоб доля розцвила на Дикому Поли!

(Відступає. Приступають княжі дружинники).

Княжі дружинники:

Ми княжа дружина, о Божа Дитино!
 З нашими князями у боях з ордами
 За долю Народу, за його свободу
 Степи засівали нашими кістками,
 В надії, що з крови, що сплила в любови
 Народови воля і доля засяє.
 Тимчасом лиш горе, терпінь тільки море,
 Де кров наша лилась — без краю буяє;
 О, Божа Дитино, ми княжа дружина,
 Тебе на колінах молимо, благаєм:
 Вкраїні дай волю, дай кращую долю,
 Най стане в недовзі вимріяним раєм!

(Відступають, а на їх місце вступають ЗАПОРОЖЦІ,
 ГОРОДОВІ, КОЗАКИ та ГАЙДАМАКИ):

Коли вороги вже думали на віки
 Покласти Україну в могилу,
 Тоді ми зірвались, збудили в народі
 Нову, могутню силу.
 За волю рабів ми повстали до бою,
 Любов до Родини нас вела,
 І Нарід любов'ю пірвали з собою
 І булиб наїздників змели.
 Та знов проміж нами Незгода буяла
 Й з братів — ворогів поробила;
 І знов ми в неволю, як перше, попали,
 Змогла нас ворожа знов сила.
 Ісусе! Тебе ми в покорі благаєм;

Не дай Україні в Незгодині сіти,
Любов най і Згода витають над краєм,
Най вільній Вкраїні все світять.

(Відступають, а на їх місце входять ГАЛИЦЬКІ й БУ-
КОВИНСЬКІ СІЧІ:)

(На ноту: „Гей там на горі Січ іде“.)

Гей, як упала була Січ,
Казали всі таку річ!
„Упала Січ, не встане вже,
Упала Січ на все, на все!“

Але що добре, не вміра,
Ожила Січ у нас нова!
І Запорожа славний стяг
Знов Верховини підняв птах!

Як Гуцул крикнув: „Гей у Січ!“
Почули й доли тую річ!
І стяг січовий підняли,
Скрізь в Осьмомисловій землі!

А звела всіх до гурту нас
Надія, що наспів вже час:
Ставати всім до боротьби
За волю-долю Вітчизни.

І скоро час той надійшов;
І ллється українська кров —
О, дай, Ісусе, в сій війні
Здобути волю Вітчизні!

(Відступають, а на їх місце входять У. С. С. та С. С.):

(На ноту „Червона Калина“):

Ой, як буря світова, страшная ізірвалася,
То нас горстка охотних мала ізібралася!

Щоб Червону підняти Калину, що схилилася,
Звеселити рідну Україну, що зжурилася.

Невеличким гуртком ми рушали, вибиралися,
Та любов в наших серцях палала, розгорталася.
І від нас усі серця тим даром запалилися,
Аж Вкраїна любови пожаром вся зайнялася.

І зірвався народ, народ весь до бою
Ген від Сяну до Дону,
Най із бою він вийде горою,
Йдем до Тебе з поклоном.
Дитя Боже, добути дай волю
Ми прохаємо!
Дай Вкраїні щасливу долю
Ми благаємо!

(Виступають галицькі СТРІЛЬЦІ, наддніпрянські КОЗАКИ
і ПОВСТАНЦІ).

У святий бій за волю Вкраїни
Ми зібралися всі рано вранці;
І галицькі стрільці і козацтво
Дніпрове і селяни повстанці.
Бій важкий! Ворогів за багато!
Та Вкраїні ми всі присягали
Не спочити, аж волю добудем,
І прапора ми доси не здали.
І під злото-блакитним прапором,
Як ішли, так і далі підемо,
Поки вольна Вкраїна не буде,
Ми у бою святим не спінемо.
Тебе просимо, Божа Дигино,
Дай нам силу у бою встояти,
Поки вольна Вкраїна не буде —
Від Кавказу по сині Карпати.

(На їх місце входять в'язні політичні й інтерновані. Інтелігенти, селяни, робітники й міщани і жіноцтво всіх верств. На руках у деяких жінок малі діти, а старшенські діти біля них. Дехто з кайданами на руках).

Поріжнила нас була незгода
І брат брата ми не пізнали;
Взрів се ворог нашого народа
І ми разом в неволію попали.
Важко, важко в таборах, в неволі,
Ллються ріки там і сліз і крови,
Та навчилися ми в важкій сій школі;
Усі верстви, братньої любови.
Вже нема в нас ні хлопа ні пана,
Всі ми діти одної Неньки
І духовні і світські й селяни
І міщани — всі братя рідненькі.
Таж і дяка, Дитятчко Боже,
Тут Тобі за важку тую школу,
У тюрмах і таборах ворожих
Ми навчилися любитись посполу.
І тепер ми сильні і надія —
Не надія, а певність в нас тліє,
Що сповниться завітная мрія
І свобода нам всім заясніє.
Дай же, Боже, щоби певність тая
В наших душах полум'ям палала
Любов братня, ся любов святая,
Щоб ніколи у нас не згасала.

(Входять українські діти всіх верств у суміш.)

Українські діти:

Ми українські діти —
О, Божее Дитя
З поклоном і з жалями
Прибули всі сюда.

Малий хлопчик:

Ісусе, ти Любови
 Й молитви людий вчив.
 А за Твою молитву
 Мене учитель бив.
 Я в моїй рідвій мові
 Твій „Отченаш“ казав,
 А він мене до крові
 За теє скатував.
 Та не мене одного —
 Сотки і тисячі,
 Так бють в народній школі
 Учителі чужі.

Мала дівчинка:

Мене за пісню рідну
 Учитель лютий бив,
 Чужих пісень співати
 Насильно в школі вчив.
 А як я рідну пісню
 Співала все таки,
 То він мене маленьку
 Побив аж до крові.
 Та не мене одну:
 Сотки і тисячі
 Так бють в нерідній школі
 Учителі чужі!

Всі діти:

Усе, що наше рідне —
 Нам зневажають там
 І наші рідні школи
 Позамикали нам.
 Ісусе — Рідну Школу
 Благает! нам верни,
 Любов, щоб до України
 Здобуть ми в ній могли.

Щоб нам не зневажали
Усе, що рідне нам,
Щоб нам не замикали
У Рідну Школу брам.

Дівчатко-сирітка (*виступає наперед*):

Ми діти-сироти дрібні
За волю Вітчини
Потратили батьків усі,
Осталися самі,
Безпомічні, безсилі ми
Немов билинка ся,
Що гнеться бідна під вітри
Що в бурі пропада.
До Тебе ми святе Дитя,
Приходимо всі враз,
Благаємо: Твоя рука
Нехай захистить нас!
У сей страшний, бурливий час
Народови вложи
У серця, най не лишить нас
Без своєї любови.
Най змогу дасть для Вітчини
Усім зростати нам,
Нехай покаже нам шляхи
До ясних Сонця брам,
Щоб ми усі спішили там
І станули усі,
Як України слід синам
На труд в ряди ціпкі.
Щоб сили вміли ми свої
Й життя, так як батьки,
Україні посвятити всі,
Дочки її й сини!

Св. Михайло (підходить на місце, де перше ставали єві,
що приходили з поклоном):

Ісусе, у Тебе благаю і я
За всіх, що тут Тебе благали,
У моїй опіці вся їхня земля,
Здавна її мені віддали.
О, Боже, колись Ти мені був віддав,
Бороти темні пекла сили
їх землі — дух тьми в неволю узяв,
Неправдою сіти їх покрили.
О, дай, щоби Правда в сі землі зійшла,
Неправду щоб вона зборола,
Най вольна й щаслива буде їх земля,
Най Кривда там не йде ніколи.
За довго терпіли і може тому
Гріхів багато присвоїли,
А хтож — як не ворог їх вів до гріху,
І зір їх одвертав од ціли!
Благаю Тебе я, о Боже сватий,
О найсвятійша ти Дитино,
О, дай, щоб Народ мій став скоро вільний,
Даруй йому — Вільну Вкраїну!

(Ангели зачинають, а за ними й усі, що прибули з комен-
дою співають гімн:

„БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ!“)

ЗАСЛОНА ПОВОЛИ СПАДАЄ.

26. Марійка Підгірянка: „В чужім пірю“, сценічна картина у 3 діях.
  27. Микита Магир: „Байки“, з численними ілюстраціями А. Манастирського.
  28. Вуйко Влодко: „Пригоди Юрчика Кучерявого“, часть I, перероблена і доповнена, з 120 образками О. Куриласа.
  29. Антін Лотоцький: „Езоп“, оповідання про життя славного байкаря.
  30. Я Вільшенко: „Байки Езопа“, в перерібках після Ля Фонтена, Е. Г. Лесінга і Гелерта із численними образками.
  31. Мігуель Сервантес: „Пригоди Дон Кіхота“ з оригінальними дереворитами Густава Доре.
  32. Пригоди барона Мінхгавзена“, (на українську мову, перелицював Я. Вільшенко), з образками найліпших німецьких малярів.
  33. „Казки 1001 ночі“: „Про Аллядина і чарівну ліхтарню“, з образками.
  34. Антін Лотоцький: „Пригоди Лиса - Микити“ з численними ілюстр.
  35. Олесь Бабій: „Пригоди Богданка - Пустунчика“ з численними образками А. Манастирського.
  36. Данель Діфо: „Робінзон Крузо“, з ілюстраціями Густава Доре.
  37. Вільгельм Буш: „Веселі оповідання“, з 60 образками.
  38. Я. Вільшенко: „Княжна Ганна“, історична картина в 1 дії (з дитячих літ княгині Анни, доньки Ярослава Мудрого).
  39. В. Королів-Старий: Чарівний камінь“ сценічна картина у 3 діях.
  40. В. Королів-Старий: „Русалка - Жаба“, сценічна картина у 2 діях.
-

35-1351

2 руб 37к
РЛ 1.051у

„МОЛОДА УКРАЇНА“

ілюстрований журнал

--- для української молодіжі ---

з додатком для дітей п. в. „Світ Дитини“

виходить

у Львові 1 і 15 кожного місяця.

Ціна 1 прим. 500 Мм.

Переплату приймається найменше на 10 чисел в квоті **5000 Мм.** яка мусить бути зложена з гори при замовлюванні.

Для Америки й Канади 1 долар на рік.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „Світ Дитини“

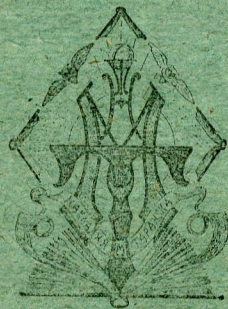
Львів, ул. Зіморовича, ч. 3.

30954
Я. ВІЛЬШЕНКО.

Вифлеєтська Зоря

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП У 3 ДІЯХ

з 2 ІНТЕРМЕДІЯМИ.

Львів, 1922.

ПАВЛОМ МИХАЙЛА ТАРАШКА.